

Dvojezični razvoj dječjega govora - prednosti i poteškoće

Šimunić, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:154326>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE**

Karla Šimunić

DIPLOMSKI RAD

**DVOJEZIČNI RAZVOJ
DJEČJEGA GOVORA –
PREDNOSTI I POTEŠKOĆE**

Zagreb, rujan, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE
ZAGREB**

DIPLOMSKI RAD

Karla Šimunić

**DVOJEZIČNI RAZVOJ DJEČJEGA GOVORA –
PREDNOSTI I POTEŠKOĆE**

MENTOR: doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, rujan, 2021.

Zahvala

Pisanje diplomskog rada zahtijeva mnogo vremena i truda, a osobito ako se za potrebe pisanja rada provodi istraživanje. No kao što poznata izreka kaže, korijeni učenja često su gorki, ali su plodovi slatki. Zahvaljujem svojoj mentorici, doc. dr. sc. Jeleni Vignjević koja je izdvojila mnogo svojega vremena i pomogla mi da dođem do slatkog ploda svojega rada – ovog diplomskog rada.

Velike zahvale dugujem i svim profesorima koji su mi za vrijeme studija nesebično davali svoja znanja i iskustva te svim ustanovama u kojima sam odrađivala praksu ili volontirala i učila o radu s djecom.

Zahvaljujem svim sudionicima koji su sudjelovali u anketnom ispitivanju koje sam provela za potrebe pisanja ovoga rada. Najveće zahvale dugujem svojoj obitelji koja mi je pružala potporu i motivirala me da upornim i predanim radom završim diplomski studij.

Hvala vam.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. RAZVOJ DJETETOVA GOVORA	3
2.1. Osnove razvoja dječjeg govora.....	3
2.2. Pregled povijesti istraživanja o usvajanju jezika.....	5
2.3. Usvajanje drugog i stranog jezika	6
3. DVOJEZIČNOST I VRSTE DVOJEZIČNOSTI	10
3.1. Pojam dvojezičnosti.....	10
3.2. Vrste dvojezičnih obitelji	11
3.3. Vrste dvojezičnosti	12
3.4. Pojava međujezika.....	14
4. PREDNOSTI I NEDOSTATCI DVOJEZIČNOSTI	15
4.1. Prednosti dvojezičnosti.....	15
4.2. Teškoće i mogući problemi dvojezičnosti.....	16
5. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA.....	19
5.1. Svrha i cilj istraživanja	19
5.2. Metode istraživanja i uzorak ispitanika.....	19
5.3. Rezultati istraživanja	20
6. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA	35
PRILOZI.....	37
POPIS GRAFIKONA I TABLICA	40
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA.....	42

Sažetak

Čovjek je jedino živo biće koje ima sposobnost jezičnog izražavanja. Jezik je kompleksan način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u kojima čovjek izražava svoje misli i koji mu pomaže u razumijevanju drugih ljudi. Iako djeca usvajaju jezik od rođenja, a prvi jezik koji usvajaju uglavnom od majke naziva se materinskim jezikom, učenje drugog jezika može započeti u različitim fazama čovjekova života. Ipak, istraživanja pokazuju da je s usvajanjem drugog jezika najbolje početi u što ranijoj dobi. Drugi jezik novi je jezik kojim osoba ovladava u zajednici u kojoj se njime služi, a strani jezik je jezik koji se uči na tečaju, u školi i slično, izvan zemlje u kojoj se izvorno govori. Iako je ta distinkcija važna, lingvistika i psiholingvistika ne proučavaju načela usvajanja tih jezika odvojeno, već se na usvajanje bilo kojeg jezika koji nije materinski gleda kao na usvajanje novoga, drugog jezika. U promišljanju tih fenomena valja prije svega biti svjestan razlike između procesa usvajanja i učenja jezika kao dvaju različitih načina ovladavanja jezikom. Usvajanje jezika spontan je proces, neformalan i velikim dijelom neosvijestjen, ovladavanja jezikom, dok je učenje namjeren, sustavan i formalan način ovladavanja jezikom.

Ovaj rad donosi i prikaz rezultata istraživanja kojim su se htjeli utvrditi stavovi roditelja o usvajanju drugog jezika kod njihove djece, pretežito vrtićke dobi. Istraživanjem je utvrđeno da djeca strane jezike uče bez teškoća te da nemaju problema sa snalaženjem u okolini koja ne govori njihovim jezikom. Djeca su u velikom postotku uključena u programe učenja stranoga jezika, a ponuda stranih jezika u vrtićima zadovoljava potražnju roditelja. Roditelji uočavaju prednosti usvajanja jezika, smatraju da je važno učiti jezike te stoga potiču svoju djecu na učenje jezika od najranije dobi.

Ključne riječi: dvojezičnost, strani jezik, drugi jezik, dječji govor

Summary

A man is the only living being that has the ability of linguistic expression. Language is a complex way of combining phonemes, words, signs and sentences in which a person expresses his thoughts, and which helps in understanding other people. Although children acquire language from birth, and the first language they acquire mostly from a mother is called a mother tongue, learning a second language can start in different phases of a person's life. However, research shows that it is best to start a second language acquisition as early as possible. The second language is a new language the person masters in the community which uses that language, and a foreign language is a language that one learns on a course, in school etc., i.e. outside of the country where it is originally spoken. Although this distinction is important, linguistics and psycholinguistics do not study the principles of acquiring these languages separately, but acquiring any language that is not a mother tongue is viewed as acquiring a new, second language. When revolving around these phenomena one has to be conscious of the difference between language acquisition and language learning, as two different ways of mastering a language. Language acquisition is a spontaneous process, informal and mostly unconscious way of mastering a language, while learning is an intentional, systematic and formal way of mastering a language.

This paper shows the overview of the results of the research that wanted to determine parents' attitudes towards second language acquisition in their children, mostly kindergarten age. Research shows that children learn foreign languages without difficulties and that they do not have problems with managing in an environment that does not speak their language. A high percentage of children is included in foreign language learning programmes, and the offering of second languages in kindergarten satisfies the parent's demands. Parents see the advantages of language acquisition and think it is important to learn languages, and because of that, they encourage their children to learn languages from an early age.

Keywords: bilingualism, foreign language, second language,
children's speech

1. UVOD

Temeljna razlika između čovjeka i ostalih živih bića vidljiva je u sposobnosti smislenoga jezičnog izražavanja. Čovjek je jedino živo biće sposobno usvajati jezike, a mogućnost jezičnog sporazumijevanja odlučujuća je pri oblikovanju života svakog pojedinca. Zahvaljujući sposobnosti jezične komunikacije, čovjek može izražavati svoje misli, osjećaje, sumnje i sve ostalo.

Postoje brojne teorije o tome kako ljudi usvajaju jezik. Jezik je potrebno promatrati kao „bogat, složen i prilagodljiv sustav – to je način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u svrhu iskazivanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi“ (Apel i Masterson, 2004, str. 14). Dijete najzbuđljivije razdoblje, što se tiče usvajanja jezika, doživljava u svojih prvih šest godina života. U tom razdoblju usvojit će osnovna načela komunikacije kojima će se koristiti za vrijeme cijelog svog života (Apel i Masterson, 2004).

Općenito, govorni razvoj svakoga čovjeka može se promatrati kroz dva temeljna razdoblja: predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno razdoblje nastupa u trenu djetetova začeca, u prenatalnom razdoblju (Kovačević, 1996). Verbalno razdoblje nastupa nakon što dijete izgovori prvu smislenu riječ/rečenicu i traje do automatizacije govora, što se obično događa u dobi od oko 10 godina, ali i dalje kroz život jer čovjek trajno radi na bogaćenju rječnika (Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004).

Govor je vrlo važna aktivnost za svakoga čovjeka. Ona mu daje mogućnost da kroz sustav znakova i simbola drugim ljudima priopći kako se osjeća, što zna, koje su njegove potrebe te o čemu razmišlja (Starc i sur., 2004). S obzirom na to da je govor neizostavan tvoritelj čovjekovog identiteta, danas se velika pažnja posvećuje istraživanjima jezičnoga razvoja kako bi se spoznalo što više o usvajanju jezika, ali i

kako bi se doprinijelo razumijevanju cjelokupnog razvoja djeteta te dobili odgovori vezani za odnos govora i mišljenja (Kovačević, 1996).

Usvajanje jezika za dijete je neizmjerljivo važno jer se dijete, usvajajući jezik, razvija i na drugim područjima te upoznaje i odgonetava društvenu sredinu, to jest svijet oko sebe (Vrsaljko i Paleka, 2018). Osim usvajanja primarnoga, materinskog jezika, javlja se sve veća potreba za poznavanjem stranih jezika. Strani jezici mogu učiti u različitim situacijama te u različitoj životnoj dobi, no istraživanja su pokazala da je učenje stranog jezika važan dio djetetova razvoja. Pri usvajanju stranog jezika, materinski jezik uvijek je vrlo prisutan, a koliko je prisutan ovisno je o uvjetima usvajanja jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

Brojna istraživanja provedena u Hrvatskoj pokazala je da roditelji u Republici Hrvatskoj imaju vrlo pozitivne stavove što se tiče ranog učenja stranog jezika (Letica Krevelj, 2019). Stoga je u ovome radu provedeno anketno istraživanje na uzorku od 100 roditelja djece u dobi do 10. godine života kako bi se provjerilo u kojemu postotku djeca uče drugi i strani jezik u obitelji, kakav je stav roditelja o učenju stranoga jezika, postoji li adekvatna ponuda stranih jezika u vrtićima koje djeca ispitanika pohađaju i slično.

Cilj je ovoga rada prikazati dvojezični razvoj dječjega govora s teorijske i istraživačke perspektive. Rezultati istraživanja pokazali su da djeca strane jezike uče bez teškoća te nemaju problema sa snalaženjem u okolini koja ne govori njihovim jezikom. Velik postotak djece uključen je u programe učenja stranoga jezika, a vrtići koje djeca polaze u ponudi imaju strane jezike za koje roditelji smatraju da bi ih djeca trebala učiti. Također, roditelji smatraju da je važno učiti jezike te stoga potiču svoju djecu na učenje jezika od najranije dobi.

2. RAZVOJ DJETETOVA GOVORA

Svako je dijete jedinstvena jedinka koja se od svojega rođenja razvija na različitim područjima. To su područja razvoja motorike, razvoja spoznaje, razvoja igre, emocionalnog i socijalnog razvoja, razvoja likovnih sposobnosti, razvoja glazbenih sposobnosti te razvoja govora (Starc i sur., 2004). Svako od tih razvojnih područja iznimno je važno za cjelokupan razvoj djeteta, a u ovome će se poglavlju prikazati osnove razvoja dječjeg govora, pregled teorija o usvajanju jezika te kako se usvajaju drugi i strani jezik.

2.1. Osnove razvoja dječjeg govora

Dijete odmah nakon rođenja proizvodi glasove, a prvi oblik djetetova glasanja je plač. U razdoblju između šestog i osmog tjedna svojega života djeca počnu gukati i tepati, što su zvukovi koji nisu povezani s plačem. No ni plač ni gukanje, prema mišljenju brojnih znanstvenika, ne mogu se smatrati pretečom jezika zato što u njima nema glasova koji su karakteristični za govor (Prebeg-Vilke, 1991).

Djeca u većini slučajeva prve razumljive riječi proizvedu u dobi između 12. i 18. mjeseca. Obično su prve djetetove riječi mama, baba, papa, dada, nana i slične, a dijete će duže riječi početi izgovarati do treće godine života što je dob u kojoj se ono može koristiti većim brojem suglasnika te izgovarati suglasnik i na kraju riječi. Obično je do treće godine života svladana osnova jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

Djetetov se govor razvija na nekoliko razina, a to su (Starc i sur., 2004):

- a) razina glasovnog (fonološkog) razvoja
- b) razina rječničkog (semantičkog ili značenjskog) razvoja
- c) razina razvoja gramatike
- d) pragmatička, to jest komunikacijska razina

e) razina razvoja znanja o govoru (razina metalingvističke svijeti)

Razvoj djetetova govora nailazi na određene skokove, koji predstavljaju značajnije prekretnice u razvoju govora, a one su ukratko prikazane u sljedećoj tablici.

Tablica 1. Glavne prekretnice u razvoju dječjega govora (prema Starc i sur., 2004, str. 30-31)

Dob	Aspekti govornog razvoja				
	Glasovni (fonološki)	Govorno/rječnički	Gramatički	Komunikacijski (pragmatički)	Metalingvis tički
0-6 mj.	Prepoznaje glasovne nizove istog jezika	-	Razvija se osjetljivost za prirodnu rečeničnu cjelinu	Uspostavljanje zajedništva interesa djeteta i odraslog, naizmjeničnost gukanja, slogovanja i govora, poboljšava se naizmjeničnost	Ne postoji
2 mj.	-	Gukanje			
6 mj.	Reagiranje na glasovne nizove istog jezika	Početak slogovanja			
9 mj.	Gukanje i slogovanje	Preverbalne geste			
12-18 mj.	Intonacija slogovanja	Prva riječ	Telegrafski govor	Zadržavanje na temi komunikacije, naizmjeničnost	
18 mj. do 2. god.	-	Izvedenice, metafore, nagli porast broja riječi	Uporaba gramatičkih morfema	-	
3-5 god.	Poboljšanje izgovora, prepoznava nje glasova u riječima, razumijeva nje veze glas-slovo	Veći broj izvedenica, metafore	Rečenica slijedi gramatički oblik, šira primjena gramatičkih morfema, složene gramatičke strukture	Kreće uporaba strategija za održavanje komunikacije: zaokret, razumijevanje namjere, prilagodba situaciji i očekivanju društva	Počinje se razvijati svijest o jeziku
6-7 god.	Intonacija, prepoznava nje glasova u riječi, razumijeva nje abecednog načela	Početak razumijeva nja riječi na temelju definicije	Počinje primjena složenijih gramatičkih oblika	Složenije strategije komunikacije, npr. nijansiranje, poboljšava se prilagodba itd.	Nagli razvoj svijesti o jeziku

Kao što je vidljivo iz tablice, dijete u svojem jezičnom razvoju doživljava određene prekretnice, no razvoj govora ne staje sa sedmom godinom djetetova života. Nakon što dođe u školu, dijete će početi učiti pisani jezik. Među stručnjacima je uvriježeno mišljenje da dijete završava s artikulacijom do osme ili devete godine, a da je najkasnije do 10. godine dijete automatiziralo upotrebu morfoloških i sintaktičkih pravila u govoru (Starc i sur., 2004).

2.2. Pregled povijesti istraživanja o usvajanju jezika

Tradicionalni tekstovi koji se bave problematikom usvajanja jezika govorili su da je najvažnije razdoblje za usvajanje jezika od djetetovog prvog rođendana pa do kraja treće godine djetetova života. Suvremena istraživanja prenatalnog razvoja te prvih mjeseci djetetova života pomaknula su tu granicu te je danas jasno da je i najranija dob djetetovog života neizmjereno važna za usvajanje jezika (Kovačević, 1996).

Općenito, jezični razvoj djeteta počeo se promatrati zahvaljujući Charlesu Darwinu koji je dijete stavio u središte istraživanja (Kuvač Kraljević, Palmović, 2007).

Istraživanja dječjeg jezika mogu se podijeliti u tri temeljna razdoblja (Kuvač Kraljević, Palmović, 2007):

1) Prvo razdoblje – razdoblje dnevnika

Prvo razdoblje istraživanja dječjeg jezika trajalo je od 1876. godine kada su nastali prvi članci vezani za dječji jezični razvoj pa do 1926. godine, odnosno do pojave biheviorizma. Ovo su razdoblje obilježili dnevnici koje su uglavnom bilježili roditelji, a u kojima su se nalazila opažanja o dječjem jezičnom razvoju. Ovakva metoda praćenja djeteta nije bila pretjerano pouzdana jer nisu postojali precizni parametri koji

su se mogli pratiti, ali i zato što su glavni provoditelji istraživanja bili roditelji, što je moglo biti nepouzđano, iako roditelji najbolje poznaju svoje dijete. Iako se dnevnička metoda ne može koristiti samostalno, nastojanja ovoga razdoblja bila su usmjerena opisivanju dječjeg jezika te uspostavi općih načela jezičnog razvoja koja su neovisna o jeziku koji se usvaja.

2) Drugo razdoblje – razdoblje velikih uzoraka

Drugo razdoblje počelo je 1926. godine s pojavom bihevizma, a trajalo je do 1959. godine, odnosno do pojave Noama Chomskog. U ovome razdoblju glavno tumačenje dječjeg jezika temeljilo se na bihevizalnim teorijama, a cilj ovih istraživanja bio je odrediti norme urednog razvoja. Stoga su bihevizistima bili potrebni brojni sudionici istraživanja pa se ovo razdoblje naziva razdobljem velikih uzoraka. Ovo razdoblje je, zahvaljujući članku *Značenje proučavanja dječjeg jezika za jezikoslovlje* koji je 1928. godine objavio Gvozdev, omogućilo lingvistima i psiholozima da se počnu baviti proučavanjem dječjeg jezika.

3) Treće razdoblje – razdoblje longitudinalnih studija

Treće razdoblje istraživanja dječjeg jezika počelo je krajem 50-ih godina, a traje i danas. Obilježile su ga longitudinalne studije kojima je cilj stvoriti reprezentativne uzorke. Stvorena je jedinstvena metoda za prikupljanje jezičnih podataka koja se može koristiti u različitim jezicima te su istraživačima dane nove mogućnosti pokretanja i provođenja međujezičnih projekata.

2.3. Usvajanje drugog i stranog jezika

Prije nego što se krene s govorom o usvajanju drugog i stranog jezika, potrebno je objasniti razliku između ta dva pojma te srodnih pojmova, jer kako navodi Čoso (2016), postoji nedovoljna

diferenciranost tih dvaju pojmova u teoriji, ali i u praksi. Materinski jezik prvi je jezik koji dijete usvaja od majke ili neke druge osobe s kojom je emocionalno povezan u slučaju da nema majku. Ovaj jezik naziva se i urođenim ili izvornim jezikom (Jelaska, Blagus, Bošnjak, Cvikić, Hržica, Kusin, Novak-Milić, Opačić, 2005).

Drugi jezik je „bilo koji novi jezik kojim osoba ovladava u zajednici gdje se njime služi, od najmanje kao što je obitelj, do najšire kao što je zemlja“ (Jelaska i sur., 2005, str. 27). Strani je jezik onaj jezik koji se uči u školi i na tečaju, ali uči se izvan zemlje u kojoj se taj jezik izvorno govori (Jelaska i sur., 2005). No kao što navode Jelaska i suradnici (2005), primijenjena lingvistika i psiholingvistika pri proučavanju načina na koji dijete usvaja razliku ne rade razliku između drugog i stranog jezika, već sve jezike koje osoba nauči nakon materinskog jezika nazivaju i smatraju drugim jezicima. Stoga će se u ovome radu drugi i strani jezik promatrati kao sinonimni pojmovi.

Međutim, Jelaska i suradnici navode tri razlike između drugog i stranog jezika (Jelaska i sur., 2005):

- 1) Okolina: drugi jezik uči se u zemlji u kojoj se i govori, a strani jezik uči se u zemlji u kojoj se ne govori.
- 2) Trajnost boravka osoba koje ga uče: Kada novi jezik u samoj zemlji u kojoj se taj jezik govori usvajaju useljenici ili stanovnici, radi se o drugom jeziku, a ako ga usvajaju osobe koje će se nakon nekog vremena ipak vratiti u svoju zemlju, radi se o stranom jeziku.
- 3) Raširenost korištenja: Drugi jezik bi se, ako se gleda s perspektive govornika, odnosio na jezik koji osoba konstantno govori te se njime stalno služi, a strani jezik bio bi jezik kojim se govornik povremeno služi.

Različiti autori donose različite misli o usvajanju drugog i stranog jezika u dječjoj dobi, no danas je dominantno mišljenje da je s usvajanjem drugog i stranog jezika najbolje krenuti što ranije. Guberina (2020) smatra da je takozvano „zlatno doba“ učenja stranih jezika traje

do šeste godine i to kada dijete jezik usvaja najprije oralno, kao što je usvajalo i materinski jezik. Inače, najboljim trenutkom za početak učenja stranog jezika smatra kada dijete ima četiri ili pet godina zato što dijete tada dobro vlada materinskim jezikom, a budući da dijete nakon šeste godine već može polaziti školu, bilo bi dobro da je bilingvist prije toga (Guberina, 2020).

S obzirom na to da su danas migracije sve češće, postoje brojna djeca koja žive u dvojezičnim obiteljima. Primjerice, mnogo hrvatske djece s roditeljima živi u drugim zemljama, a u mnogim slučajevima roditelji djece pripadaju različitim govornim zajednicama pa tako majka govori hrvatski jezik, a otac njemački i slično. Kod te je djece potrebno slijediti određena načela, a ako se ta načela ne slijede, moglo bi doći do teškoća kod optimalnog razvoja djetetova govorno-jezičnog razvoja (Apel i Masterson, 2004).

Prvo, i vjerojatno najvažnije načelo, kojeg se treba pridržavati ako se djetetu želi omogućiti optimalan govorno-jezični razvoj naziva se načelo *Jedna osoba – jedan jezik*. Prema tom načelu, od rođenja djeteta pa do njegove pete ili šeste godine rođenja svaka osoba iz djetetove bliže okoline treba s djetetom komunicirati isključivo na jednom jeziku te ne smije miješati dva jezika. Naime, malo dijete od svojega rođenja u mozgu oblikuje shemu jezika, a kod zdravog djeteta bez teškoća u razvoju moguće je potaknuti stvaranje dviju odvojenih shema za dva različita jezika te će dijete tako istovremeno ovladati tim jezicima. Roditelji koji se ne pridržavaju ovog načela u najranijoj dobi djeteta uzrokovat će jezičnu zbrku u djetetovom govorno-jezičnom razvoju pa će dijete početi miješati ta dva jezika (isto).

Brojni roditelji postavljaju si pitanje onajpogodnijem razdoblju u kojemu bi njihova djeca trebala početi učiti strani jezik, no brojni autori smatraju kako nema smisla čekati s učenjem stranog jezika kod djeteta do polaska u školu, osobito ako se radi o djetetu uredna govorno-jezičnog razvoja (isto).

Kada navrši sedam godina, dijete počinje slabije usvajati jezike budući da „djetetov mozak postupno slabi u svojoj sposobnosti usvajanja jezika“ (Apel i Masterson, 2004, str. 142). Stoga je s učenjem jezika potrebno krenuti što ranije, čak i kada dijete još nije ovladalo materinskim jezikom. Dijete jezik, kako materinski, tako i drugi ili strani, treba učiti u praktičnim životnim situacijama koje su za to prirodne i važne. S djecom je potrebno ostvarivati interakcije u svakodnevnim situacijama te ga u tim situacijama poticati na ponavljanje govornih iskaza na stranome jeziku (Silić, 2007).

Učenje stranog jezika u dobi između 3. i 7. godine života, u predškolskoj dobi, vrlo je korisno jer predstavlja dodatan način poticanja djetetova razvoja (Apel i Masterson, 2004). Stoga je u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2003./2004. po prvi puta uvedeno obavezno učenje stranog jezika već od prvog razreda osnovne škole, a istaknuta je i preporuka da djeca već od četvrtog razreda krenu s učenjem drugog stranog jezika (Letica Krevelj, 2019).

3. DVOJEZIČNOST I VRSTE DVOJEZIČNOSTI

U ovome poglavlju objašnjava se pojam dvojezičnosti, navodi se pet temeljnih vrsta dvojezičnih obitelji te se objašnjavaju neke od podjela dvojezičnosti.

3.1. Pojam dvojezičnosti

Dvojezičnost (bilingvizam) vrlo je raširena pojava koja se javlja u skoro svim zemljama svijeta, bez obzira na to je li prepoznata ili ne (Hržica, Padovan, Kovačević, 2011). Rječnička definicija kaže da je dvojezičnost ili bilingvizam „redovno upotrebljavanje dvaju različitih jezika u govornoj praksi pojedinca ili zajednice“ (Anić i Goldstein, 1999, str. 175).

Nadalje, dvojezičnost ili bilingvizam ima i brojne druge definicije. Postoje dvije temeljne definicije bilingvizma (Prebeg-Vilke, 1991):

- 1) maksimalističke definicije – podrazumijevaju da je bilingvizam potpuno vladanje nekim drugim jezikom
- 2) minimalističke definicije – podrazumijevaju da se bilingvizam javlja i kada je govornik sposoban samo djelomično koristiti bar jednu jezičnu vještinu.

Razlikuju se simultani i sukcesivni bilingvizam. Simultani bilingvizam označava vrstu dvojezičnosti pri kojoj dijete u dobi do tri godine istovremeno usvaja dva jezika. Sukcesivni bilingvizam je oblik bilingvizma koji se javlja kod djece i/ili odraslih koji počinju učiti strani jezik u dobi kada su već uglavnom usvojili materinski jezik (Prebeg-Vilke, 1991).

Pri jezičnom odgoju svoje djece, roditelji se mogu odlučiti između jedne od tri vrste bilingvizma: pasivnog, aktivnog te apsolutnog. Pasivni bilingvizam odnosi se na djecu koja razumiju drugi

jezik, ali ga ne govore. Aktivni bilingvizam prisutan je ako djeca razumiju i govore drugi jezik, a apsolutni bilingvizam prisutan je kod djece koja se u oba jezika približavaju standardu izvornog govornika (Prebeg-Vilke, 1991).

3.2. Vrste dvojezičnih obitelji

S obzirom na to da se ljudi nalaze u različitim životnim situacijama, razvile su se i različite vrste dvojezičnih obitelji. Dvojezične obitelji, kao obitelji u kojima dijete usvaja dva jezika, ne razlikuju se u općenitim karakteristikama od jednojezičnih obitelji (Baždarić, 2015). Prepoznaje se pet temeljnih vrsta dvojezičnih obitelji, kao što je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Vrste dvojezičnih obitelji (prema Baždarić, 2015, str. 3).

	Tip obitelji	Osnovne razlike		
		Roditelji	Zemlja stanovanja	Strategija
Obilježja obitelji	1.	Materinji jezici roditelja se razlikuju; svaki roditelj donekle je kompetentan u jeziku onog drugog.	Materinji jezik jednoga od roditelja dominantan ³ je jezik u zemlji stanovanja.	Svaki od roditelja djetetu se od rođenja obraća na svom materinjem jeziku.
	2.	Materinji jezici roditelja se razlikuju.	Materinji jezik jednoga od roditelja dominantan je jezik u zemlji stanovanja.	Oba roditelja djetetu se obraćaju na jeziku koji nije dominantan u zemlji stanovanja; dijete je u potpunosti izloženo dominantnom jeziku samo izvan doma i polaskom u vrtić.
	3.	Roditelji dijele isti materinji jezik	Materinji jezik roditelja nije dominantan jezik u zemlji stanovanja.	Roditelji se djetetu obraćaju na svom materinjem jeziku.
	4.	Materinji jezici roditelja se razlikuju.	Dominantan jezik nije jezik niti jednoga od roditelja.	Svaki od roditelja djetetu se od rođenja obraća svojim materinjim jezikom
	5.	Roditelji dijele isti materinji jezik.	Materinji jezik roditelja ujedno je dominantan jezik u zemlji stanovanja	Jedan od roditelja djetetu se svakodnevno obraća na drugom jeziku.

Dakle, postoji pet temeljnih vrsta dvojezičnih obitelji, a sve te vrste obitelji razlikuju se u strategiji jezičnog poučavanja koju će koristiti prilikom odgoja svoje djece. Tih pet vrsta dvojezičnih obitelji razlikuje se prema materinjem jeziku roditelja, službenom jeziku koji se koristi

u zemlji u kojoj stanuju te jezično-odgojnoj strategiji kojoj su se roditelji odlučili prikloniti (Baždarić, 2015).

3.3. Vrste dvojezičnosti

Različite su vrste dvojezičnosti, u odnosu na različite kriterije, odnosno segmente razvoja dvojezičnosti. Tako se dvojezičnost može podijeliti na istodobnu/istovremenu te na naknadnu. Istovremena dvojezičnost podrazumijeva da dijete usvaja oba jezika od samoga početka svojeg jezičnog razvoja, a naknadna dvojezičnost je kada dijete počinje ovladavati drugim jezikom u trenu u kojemu je već ovladalo osnovama prvoga jezika (Baždarić, 2015).

Sljedeća podjela dvojezičnost dijeli na uravnoteženu i neuravnoteženu. Uravnotežena dvojezičnost javlja se u situaciji kada dvojezični govornik može jednako kvalitetno koristiti oba jezika. Neuravnotežena dvojezičnost javlja se kada se dvojezični govornik jednim jezikom koristi bolje, a drugim slabije. Primjerice, može se dogoditi da se dvojezični govornik jednim jezikom koristi više nego drugim, stoga će u njemu biti bolji (Jelaska i sur., 2005).

S obzirom na godine, odnosno na dob u kojoj se usvaja drugi jezik, dvojezičnost se dijeli na ranu i kasnu. Ako je osoba postala dvojezična do razdoblja jezične automatizacije, a do nje dolazi u dobi od 10 do 11 godina, smatra se da se radi o ranoj dvojezičnosti. Ako je osoba postala dvojezična nakon toga, radi se o kasnoj dvojezičnosti (Jelaska i sur., 2005).

Dvojezičnost također može uklopljena i izdvojena. Uklopljena dvojezičnost nastaje kao rezultat usvajanja jezika u društvenoj zajednici u kojoj postoji i manjinska, useljenička ili pokrajinska zajednica koja govori tim drugim jezikom. Ako se radi o usvajanju jezika pri kojemu u društvenoj zajednici nema takve skupine koja se služi drugim jezikom, radi se o izdvojenoj dvojezičnosti (Jelaska i sur., 2005).

Također, dvojezičnost se može podijeliti s obzirom na odnos prema drugom jeziku, i to na dodatnu i odbojnu. U dodatnoj dvojezičnosti drugi jezik ne predstavlja prijetnju za prvi jezik zato što ne predstavlja prijetnju njegovom jezičnom identitetu, a u odbojnoj prvi jezik nije cijenjen ili je manje cijenjen od drugoga pa predstavlja prijetnju njegovu identitetu (Jelaska i sur., 2005).

Postoji i podjela dvojezičnosti s obzirom na kulturni identitet, a radi se o dvokulturalnoj, jednokulturalnoj, uklopljenoj te nekulturalnoj dvojezičnosti. Pri dvokulturalnoj dvojezičnosti osoba se može poistovijetiti s obje kulture, a kod jednokulturalne se osoba poistovjećuje isključivo s kulturom materinskog (prvog) jezika. Uklopljena dvojezičnost podrazumijeva da se osoba prilagodila novoj sredini te novom jeziku, a nekulturalna dvojezičnost označava nejasnu ili dvosmislenu kulturnu i jezičnu pripadnost (Hržica, Padovan, Kovačević, 2011 prema Jelaska i sur., 2005).

Dvojezičnost se može podijeliti i s obzirom na društvene čimbenike i to na individualnu i društvenu dvojezičnost. Kod društvene dvojezičnosti postoji zasebna jezična zajednica koja koristi oba jezika, a kod individualne dvojezičnosti pojedinac sam uči drugi jezik (Hržica i sur., 2011).

Kod višejezičnosti je važno istaknuti da se razlikuju okomita (vertikalna) te vodoravna (horizontalna) višejezičnost. Okomitna (vertikalna) višejezičnost „razumijeva višejezični diskurs u kojem se ostvaruje okomiti prijenos jezičnih jedinica, odnosno diglosijski odnos različitih individualnih organskih idioma (L1) i hrvatskog standardnog jezika (L2) unutar sustava istoga materinskoga jezika“ (Pavličević-Franić, 2006, str. 2). Vodoravna (horizontalna) višejezičnost nastaje kao višejezični diskurs u kojemu sudjeluju različiti jezični sustavi u kontaktu (Pavličević-Franić, 2006). Osim navedenih, postoje još i brojne druge podjele dvojezičnosti. No bez obzira na podjelu, dvojezičnost je pojava koja postoji u svim društvima, a koja ima brojne

prednosti, ali i moguće nedostatke te probleme, što će se prikazati u nastavku rada.

3.4. Pojava međujezika

Pojam međujezik prvi puta je upotrebljen 1972. godine, a koristio ga je Selinker kada je htio označiti jezični sustav koji koristi učenik drugog jezika. Međujezik je jezik sastavljen od elemenata iz materinskog jezika te iz novog jezika, a konstantno se mijenja te njegove promjene ovise o napredovanju u usvajanju drugog jezika (Prebeg-Vilke, 1991). Međujezik zapravo predstavlja kompromisni jezični sustav koji se nalazi između materinskog jezika i drugog jezika (jezika cilja) koji osoba uči (Vrhovac, 2001). Pojam međujezik počeo se koristiti kao „potpuno prihvaćen termin za govor svakoga govornika stranog ili drugog jezika“ (Prebeg-Vilke, 1991, str. 88). S obzirom na to da predstavlja jezik koji se razlikuje od prirodnih jezika, međujezik ima sljedeća obilježja; nepostojanost, pojednostavnjivanje, propusnost, fosilizacija te nazadovanje (Vrhovac, 2001).

Višejezični učenici, suočeni s nekom novom riječi, nesvjesno pokušaju otkriti njezino značenje, a pritom se služe svojim znanjem iz drugih stranih jezika, odnosno transkomuniciraju pa tako nastaje njihov jezik – međujezik (Vučić, 2020). Budući da učenik konstantno napreduje u učenju jezika, njegov se međujezik mijenja. Na početku učenja novoga jezika, međujezik je vrlo jednostavan, a kako osoba napreduje u učenju jezika, njezin međujezik postaje sve složeniji (Vrhovac, 2001). Krajnjom točkom u razvoju međujezika mogao bi se smatrati onaj trenutak u kojemu osoba, neovisno o dobi, poznaje ciljani jezik na razini izvornih govornika tog jezika ili kada je odlučila da dovoljno dobro poznaje ciljani jezik te da može zadovoljiti sve svoje komunikacijske potrebe u tom jeziku pa odustaje od učenja jezika (Šarić i Obad, 2015).

4. PREDNOSTI I NEDOSTATCI DVOJEZIČNOSTI

4.1. Prednosti dvojezičnosti

Dvojezičnost ima brojne prednosti. Poznata izreka kaže da je čovjekova vrijednost sadržana u brojnosti jezika koje govori. Poznavanje stranih jezika danas se smatra važnom kompetencijom prilikom konkuriranja za radna mjesta, studentske razmjene, a u globalnom je društvu također ključ međusobnog razumijevanja. Zato će poznavanje jednog ili više stranih jezika djeci, u kasnijem životu, biti velika prednost u različitim segmentima života (Apel i Masterson, 2004).

U prošlosti su se koristili verbalni testovi inteligencije na kojima su dvojezična djeca pokazivala niže rezultate jer su takvi testovi bili u prvome redu namijenjeni jednojezičnim ispitanicima. Stoga se smatralo da dvojezična djeca imaju niže stupnjeve inteligencije, no kasnija su istraživanja to opovrgnula te se dokazalo da su dvojezična djeca u brojnim segmentima razvoja u prednosti nad jednojezičnom djecom (Vujnović Malivuk i Palmović, 2015). Kao što navode Hržica i suradnici (2011), danas se smatra da dvojezičnost ima brojne prednosti u odnosu na jednojezičnost. Zahvaljujući brojnim istraživanjima, danas smo svjesni „prednosti dvojezičnih govornika u području metajezične svjesnosti, u ovladavanju čitanjem i pisanjem te u drugim jezičnim zadacima (narrativne sposobnosti, opisivanje slike, imenovanje) u različitim jezicima“ (Hržica i sur., 2011, str. 176).

Dvojezičnost tako ima tri skupine prednosti (Hržica i sur., 2011):

- 1) komunikativne prednosti
- 2) kulturne prednosti
- 3) kognitivne prednosti

Komunikativne prednosti najveće su prednosti dvojezičnih govornika zato što se dvojezični govornici mogu sporazumijevati s mnogo širim krugom sugovornika od jednojezičnih govornika. Budući da koriste dva jezika, dvojezični govornici mogu mnogo lakše odabrati prikladan jezični kod te su empatičniji i strpljiviji prema svojim sugovornicima (Hržica i sur., 2011).

Dvojezični govornici imaju brojne kulturne prednosti, a temeljna je kulturna prednost činjenica da dvojezični govornici mogu izravno, bez jezičnih barijera, sudjelovati u kulturnom životu dviju zajednica. Jednojezični govornici upoznaju različite kulture i promatraju ih, no dvojezični govornici mogu sudjelovati i u drugoj kulturi, dok jednojezični ne mogu. U suvremenim društvima osobe koje govore više jezika također mogu imati brojne ekonomske koristi (Hržica i sur., 2011).

Kognitivne prednosti dvojezičnih govornika proučavane su u brojnim istraživanjima. Ta su istraživanja pokazala kako dvojezični govornici imaju određene kognitivne prednosti u odnosu na jednojezične govornike. Ističu se povećana sposobnost kreativnog razvoja te mogućnost bržeg napredovanja u kognitivnom razvoju (isto).

4.2. Teškoće i mogući problemi dvojezičnosti

Iako je poticanje rane dvojezičnosti moguće ako se slijede već navedena jednostavna pravila, rana dvojezičnost može dovesti do određenih problema. Kod djece koja su od rođenja usmjerena na usvajanje dva jezika, može se dogoditi malo sporiji jezični razvoj nego kod njihovih vršnjaka koji usvajaju samo jedan jezik. No to obično ne predstavlja nikakav veći problem ako se roditelji pridržavaju pravila koja su nužna za uredan razvoj dvojezičnog djeteta te se djetetov jezični razvoj stabilizira otprilike oko sedme godine života (Apel i Masterson, 2004).

Kod dvojezične djece moguća je pojava miješanja jezika. Ova pojava znači da će dijete, kod oblikovanja rečenice na jednom jeziku, upotrijebiti riječ ili nekoliko riječi na drugom jeziku. No miješanje jezika samo će laicima djelovati kao poteškoća kod jezičnog razvoja djeteta zato što se dječji mozak razvija i s vremenom će sve jasnije odvajati vokabulare jezika koje uči. Stoga na miješanje jezika kod dvojezične djeteta ne treba gledati sa zabrinutošću zato što će ta pojava proći (Baždarić, 2015).

Problem u dvojezičnim obiteljima često nastane zato što se jedan roditelj počne strahovati da bi jezik drugog roditelja mogao prevladati te se počne osjećati isključeno. U nekim slučajevima roditelj koji se osjeća isključeno ne želi podržati drugog roditelja u prenošenju jezika na dijete što kod tog drugog roditelja može izazvati frustraciju (Baždarić, 2015). Ovakve su obitelji problematične za dijete, osobito ako je dijete već krenulo s usvajanjem oba jezika zato što može dovesti do zbunjenosti i nesigurnosti kod djeteta.

Također, do problema može doći i kada šira obitelj ne razumije ili ne želi podržati dvojezičnu obitelj. Baka i djedovi se često protive odluci roditelja da svoje dijete odgajaju dvojezično te im pritom stvaraju brojne probleme. Takva reakcija baka i djedova vjerojatno se javlja zato što se oni osjećaju isključeno iz djetetova života ako dijete govori jezik koji je njima nepoznat (Baždarić, 2015).

Dvojezično se dijete u svojem odrastanju može suočiti s osudama okoline, ismijavanjem ili neugodnim komentarima. Naime, dvojezične obitelji su u manjini, a roditelj koji koristi jezik drugačiji od jezika koji se govori u zemlji u kojoj obitelj stanuje te taj jezik prenosi na dijete, može izbjegavati korištenje svojim materinskim jezikom u javnosti zato što se pribojava osude i zbog drugih razloga. Dijete odraslo u dvojezičnoj obitelji svoju situaciju prihvaća kao nešto normalno i uobičajeno pa bi mu bilo kakva osuda okoline mogla stvoriti neugodu (isto).

Jedan od općenitih problema koji se mogu javiti kod usvajanja stranog jezika je strah od stranog jezika. Strah od stranog jezika imaju teškoće pri učenju stranog jezika, muče se s njegovim usvajanjem, ali i s uporabom tog jezika. Kod osoba koje razvijaju strah od stranog jezika često se razvije i recepcijski strah. Problem kod straha od stranog jezika predstavlja i činjenica da osobe koje imaju problema s usvajanjem stranog jezika ne mogu izraziti svoju osobnost na tom jeziku te takve osobe imaju nisko samopouzdanje i konstantno očekuju neuspjeh. Pri strahu od stranog jezika javlja se i osjećaj nekompetentnosti u jeziku te osoba nije sposobna sebe predstaviti onako kako želi (Mihaljević Djigunović, 2002).

Uvriježeno je mišljenje da se strah od stranog jezika češće javlja kod učenika koji uče strani jezik, a da se manje javlja kod djece koja uče drugi jezik (drugi jezik uči se u zemlji u kojoj je službeni jezik te se u toj zemlji koristi u svakodnevnoj komunikaciji). Učenici koji uče drugi jezik imaju mnogo prilika za uvježbavanje tog jezika pa mogu autentično upotrebljavati jezik, što nije slučaj s učenicima stranog jezika (Mihaljević Djigunović, 2002).

Sve ove teškoće s kojima se može susresti dvojezično dijete ili njegova obitelj te problemi koji mogu ometati obitelj u nastojanju da svojemu djetetu pruže mogućnost usvajanja drugog ili stranog jezika ne bi trebale obeshrabriti roditelje u nastojanju da svoje dijete potaknu na usvajanje većeg broja jezika od najranije dobi.

5. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

5.1. Svrha i cilj istraživanja

Istraživanjem koje je prikazano u ovome radu htjelo se utvrditi koji je postotak djece u dobi do polaska u školu u Republici Hrvatskoj uključen u neki oblik usvajanja drugog jezika, s kojim se problemima suočavaju ta djeca te koji su stavovi njihovih roditelja o važnosti usvajanja drugoga jezika od najranije dobi. Kod pisanja rada postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Djeca strane jezike uče bez teškoća te nemaju problema sa snalaženjem u okolini koja ne govori njihovim jezikom.

H2: Velik postotak djece uključen je u programe učenje stranoga jezika, a vrtići koje djeca polaze u ponudi imaju strane jezike za koje roditelji smatraju da bi ih djeca trebala učiti.

H3: Roditelji smatraju da je važno učiti jezike te stoga potiču svoju djecu na učenje jezika od najranije dobi.

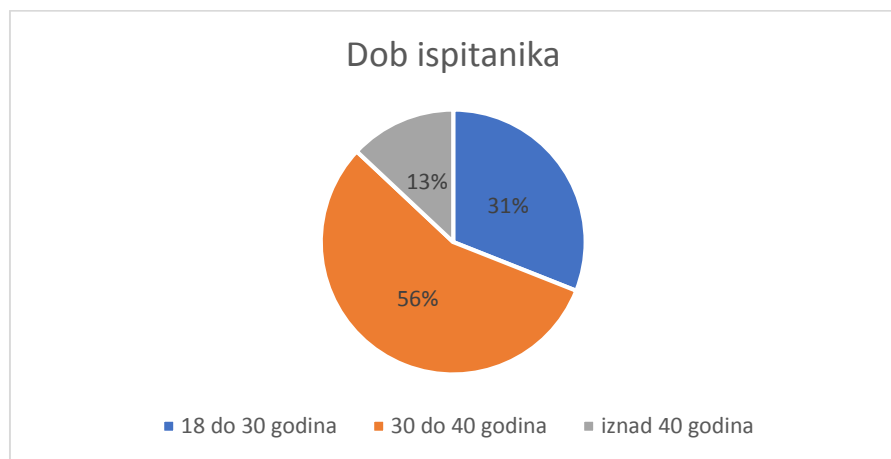
5.2. Metode istraživanja i uzorak ispitanika

Za potrebe pisanja ovoga rada provedeno je anketno istraživanje *Dvojezični razvoj dječjega govora - prednosti i poteškoće* putem Google Forms obrasca. Obrazac je bio podijeljen s roditeljima djece polaznika dječjih vrtića u Republici Hrvatskoj. Sudjelovanje u anketnom istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno, a svaki je roditelj mogao samostalno odlučiti na koja će pitanja odgovoriti.

Anketa se sastojala od 21 pitanja, pitanja su bila zatvorenog tipa i odnosila su se na socio-ekonomski položaj obitelji djeteta, na roditeljsku percepciju važnosti učenja drugog jezika, na postojanje mogućnosti učenja drugog jezika u djetetovoj okolini te na eventualne probleme koji se javljaju pri usvajanju drugog jezika.

5.3. Rezultati istraživanja

U prvih nekoliko pitanja anketnog istraživanja, cilj je bio saznati osnovne demografske podatke o ispitanicima – roditeljima. Sudjelovalo je 100 ispitanika različitih dobnih skupina, a dob ispitanika prikazana je Grafikonom 1. Najviše je ispitanika u dobi od 30 do 40 godina, u toj je dobnoj skupini ukupno 56 % ispitanika, slijede ispitanici koji imaju između 18 i 30 godina, a najmanje ispitanika ima više od 40 godina. S obzirom na to da su u anketnom istraživanju sudjelovali roditelji djece u dobi od rođenja do 10 godina, ovaj raspon dobnih skupina roditelja je očekivan.

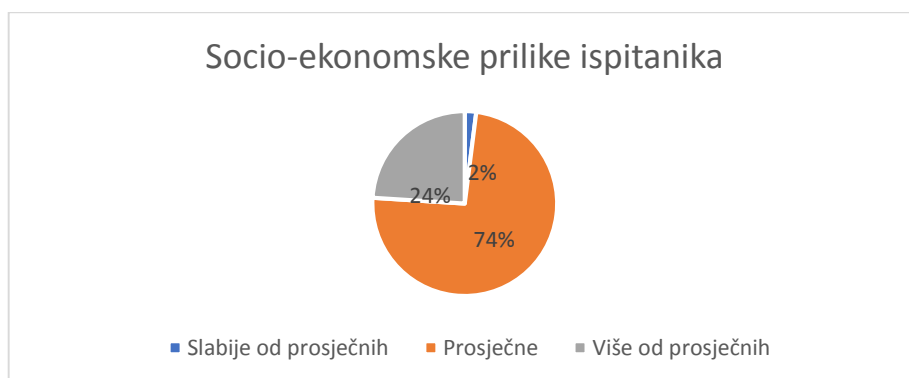
Grafikon 1. Dob ispitanika

Ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju različitog su stupnja obrazovanja, što se prikazuje Grafikonom 2. Najmanje ispitanika, samo 5 %, ima završeno osnovno obrazovanje. Razlika u broju ispitanika koji imaju srednje ili više/visoko obrazovanje gotovo je neznatna, srednje obrazovanje ima 47 % ispitanika, a više/visoko obrazovanje ima 48 % ispitanika.

Grafikon 2. Stupanj obrazovanja ispitanika

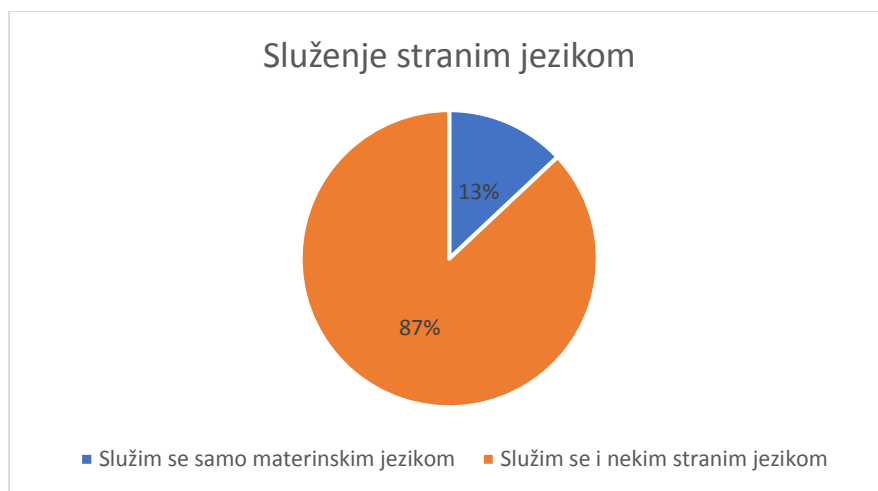
S obzirom na to da dolaze iz različitih situacija, ispitanici su također različitog socio-ekonomskog statusa, što je prikazano Grafikonom 3. Ispitanici svoje socio-ekonomske prilike, odnosno svoj socio-ekonomski status ponajviše procjenjuju prosječnim, što je izjavilo 74 % ispitanika. Slabijim od prosječnih svoje socio-ekonomske prilike procjenjuje 2 % ispitanika, a višim od prosječnih 24 % ispitanika.

Grafikon 3. Socio-ekonomske prilike ispitanika

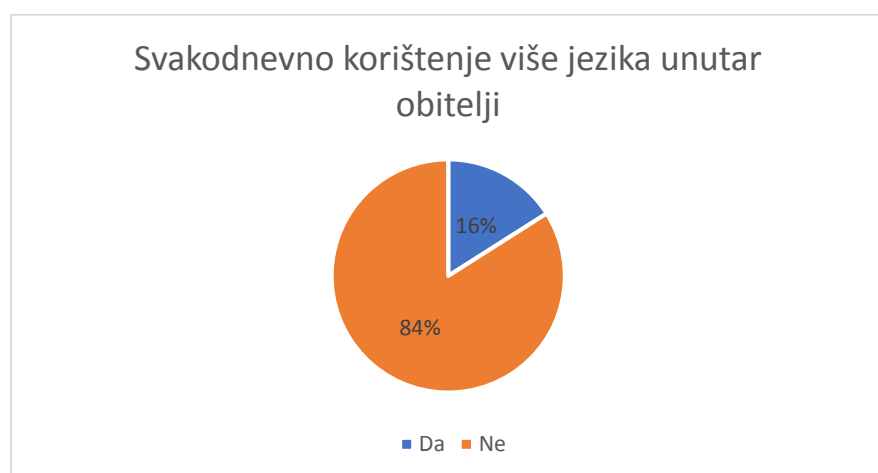
U istraživanju su mogle sudjelovati osobe koje se služe isključivo materinskim jezikom i osobe koje se osim materinskim jezikom služe i nekim drugim jezikom/jezicima. Grafikon 4 prikazuje postotak ispitanika koji se služe nekim stranim jezikom. Većina

ispitanika služi se, uz materinski jezik, još nekim stranim jezikom (87 % ispitanika), no 13 % ispitanika služi se isključivo materinskim jezikom.

Grafikon 4. Služenje stranim jezikom

Nadalje, u nekim obiteljima svakodnevno se govori više jezika, a postotak obitelji s obzirom na to govori li se u njima svakodnevno više jezika ili ne prikazan je Grafikonom 5. Obitelji se većinom za svakodnevno sporazumijevanje koriste jednim jezikom, 84 % ispitanika to je potvrdilo. U 16 % obitelji za svakodnevno se sporazumijevanje koristi više jezika.

Grafikon 5. Svakodnevno korištenje više jezika unutar obitelji

Ispitanici se kod kuće mogu koristiti hrvatskim jezikom, drugim jezikom ili kombinacijom hrvatskog i drugog jezika u kojoj može dominirati hrvatski ili drugi jezik. Grafikon 6 prikazuje jezik koji ispitanici koriste za govor kod kuće. Iako su ispitanici mogli odabrati između četiri ponuđene opcije (kod kuće govorimo: *hrvatskim jezikom, većinom hrvatskim, a ponekad i drugim jezikom, većinom drugim jezikom, a ponekad i hrvatskim, drugim jezikom*) ili nadodati svoju opciju, ispitanici su otkrili da kod kuće govore hrvatskim jezikom (83 % ispitanika) ili većinom hrvatskim, a ponekad i drugim jezikom (17 % ispitanika). Iz tih je odgovora vidljivo da nijedan ispitanik ne živi u kućanstvu u kojemu se govori pretežito drugi jezik, a također nijedan ispitanik ne živi u kućanstvu u kojemu se kao dominantni, uz hrvatski, koristi drugi jezik.

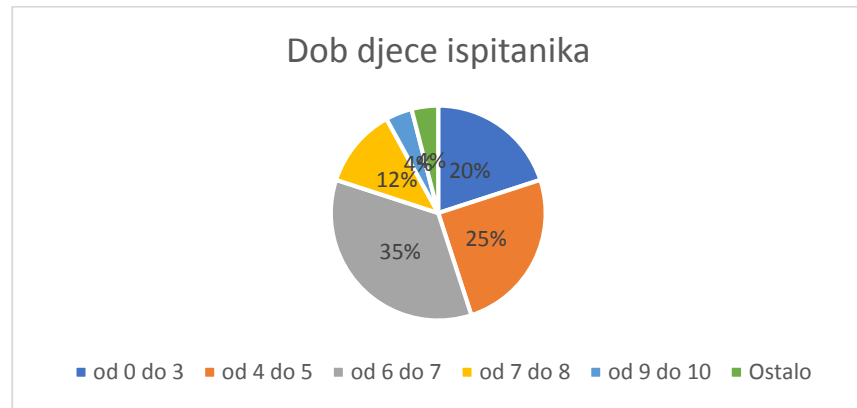

Grafikon 6. Jezik koji se koristi za govor kod kuće

S obzirom na to da nijedan ispitanik nije odgovorio da se kod kuće služi isključivo drugim jezikom, na sedmo pitanje (*Ako ste na prethodno pitanje odabrali odgovor Drugim jezikom, upišite koji je to jezik.*) nema odgovora.

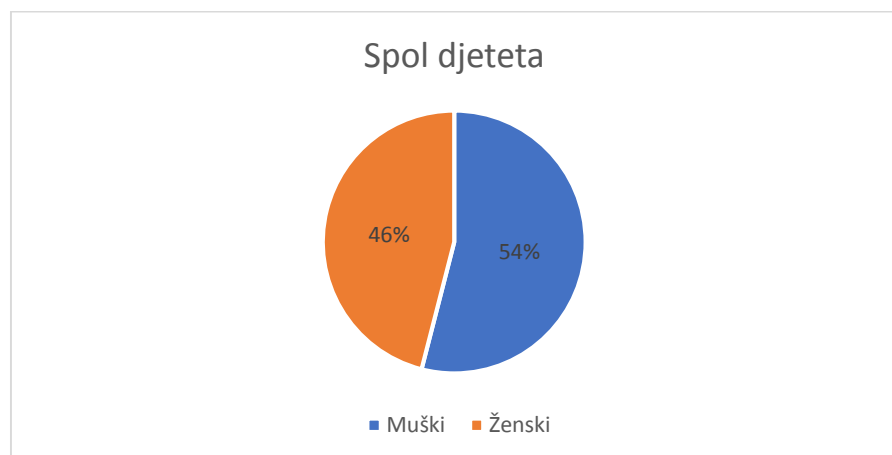
Ispitanici imaju djecu različite dobi, što je prikazano Grafikonom 7. Najviše ispitanika ima djecu u dobi od 6 do 7 godina (35 % ispitanika), slijede ispitanici koji imaju djecu u dobi od 4 do 5 godina (25 % ispitanika), zatim ispitanici koji imaju djecu u dobi od 0 do 3 godine (20 % ispitanika). Djecu koja imaju 7 i 8 godina ima 12 %

ispitanika, a 9 i 10 godina 4 % ispitanika. Preostalih 4 % ispitanika odabralo je opciju Ostalo, a u toj su opciji stajali odgovori *imam četvero djece te moja je kći studentica*.

Grafikon 7. Dob djece ispitanika

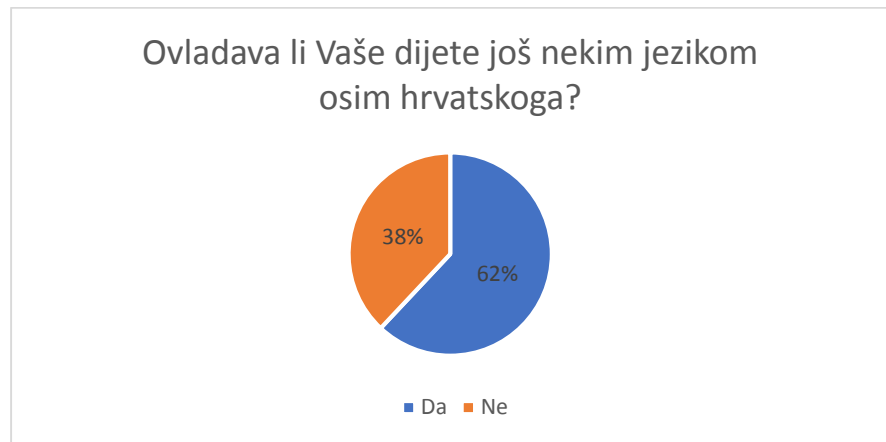
U istraživanju su sudjelovali roditelji djece oba spola, a spol djeteta vidi se u Grafikonu 8. Više je roditelja djece muškog spola (54 %), nego ženskoga (46 %).

Grafikon 8. Spol djeteta

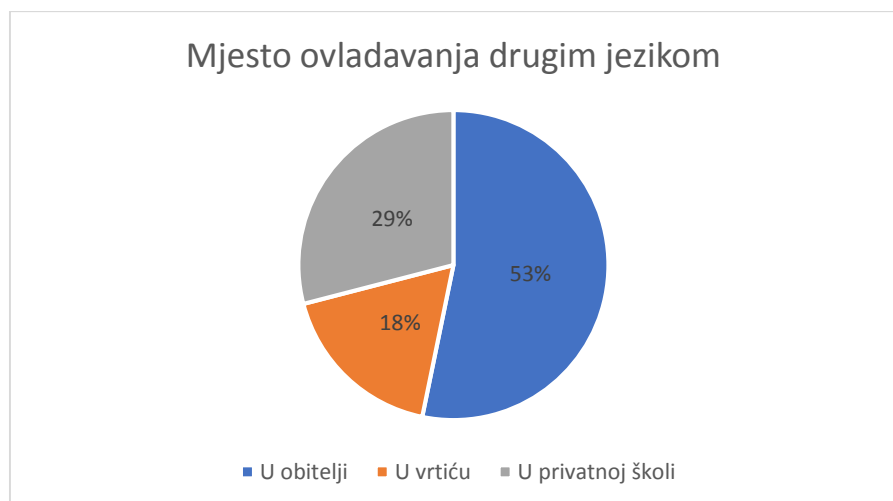
Dio djece ovladava još nekim jezikom osim hrvatskog, što je prikazano Grafikonom 9. Većina djece, 62 %, uključena je u proces

učenja, odnosno ovladavanja još nekim jezikom osim hrvatskim. Ostatak djece, 38 %, nije uključen u taj proces.

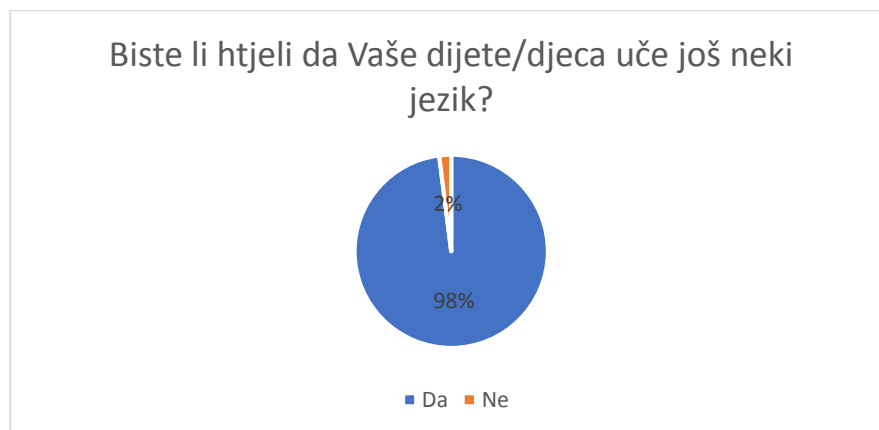
Grafikon 9. Postotak djece uključen u učenje drugog jezika

Djeca drugi jezik usvajaju na različitim mjestima, što je vidljivo iz Grafikona 10. Djeca koja su uključena u neki oblik učenja drugog jezika, najčešće ga uče kod kuće u svojoj obitelji, 53 % djece. U privatnoj školi drugi jezik uči 29 % djece, a u vrtiću 18 % djece.

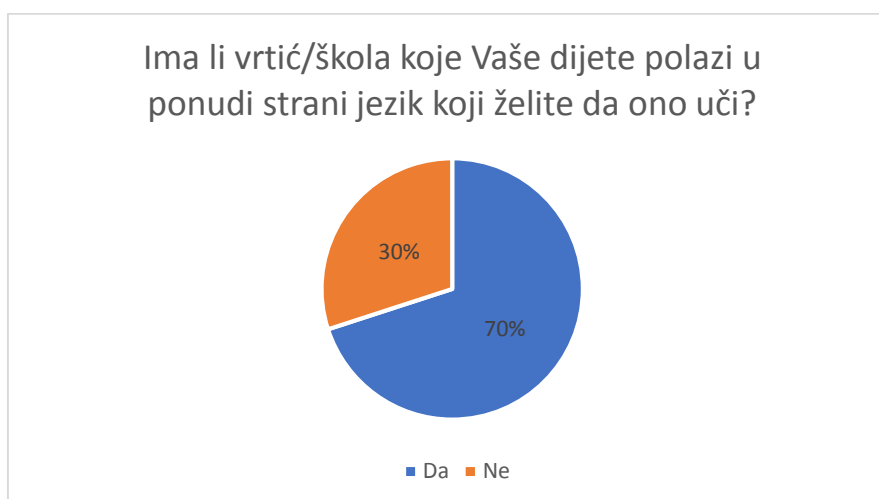
Grafikon 10. Mjesto ovladavanja drugim jezikom

Mnogi roditelji htjeli bi da njihovo dijete uči još neki jezik, kao što se vidi iz Grafikona 11. Gotovo svi roditelji htjeli bi da njihovo dijete uči još neki jezik, a tek 2 % roditelja to ne bi htjelo.

Grafikon 11. Postotak roditelja koji bi htjeli da njihovo dijete uči još neki jezik

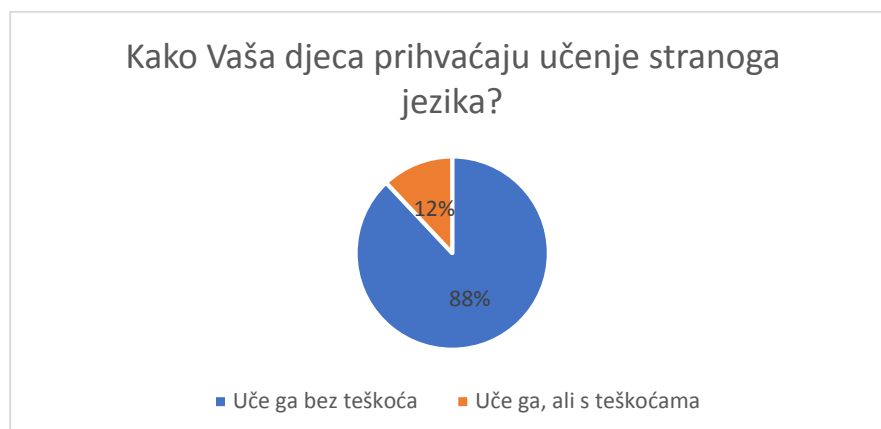
Vrtići i škole koje polaze djeca ispitanika većinom nude djeci strani jezik u skladu sa željama roditelja, no 30 % djece ne ide u vrtić ili školu u kojima mogu učiti jezik koji bi njihovi roditelji htjeli, što je prikazano Grafikonom 12. Ponuda stranih jezika u vrtićima i školama zadovoljava 70 % roditelja, no 30 % roditelja nije zadovoljno, to jest smatra da vrtići i škole njihovoj djeci ne nude mogućnost učenja jezika u skladu s njihovim željama.

Grafikon 12. Postotak vrtića i škola koji djeci nude jezike koji su u skladu sa željama roditelja

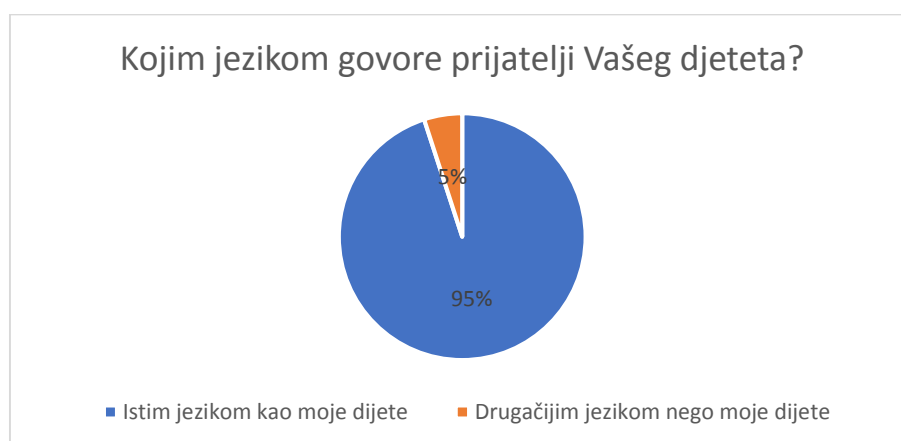
Djeca učenje stranoga jezika mogu prihvatiti na različite načine, a ispitanici su iskazali kako njihova djeca prihvaćaju učenje stranoga

jezika, što je prikazano Grafikonom 13. Djeca strani jezik pretežito uče bez teškoća (88 % ispitanika), a 12 % djece uči jezik, ali s teškoćama.

Grafikon 13. Prihvaćanje učenja stranog jezika kod djece

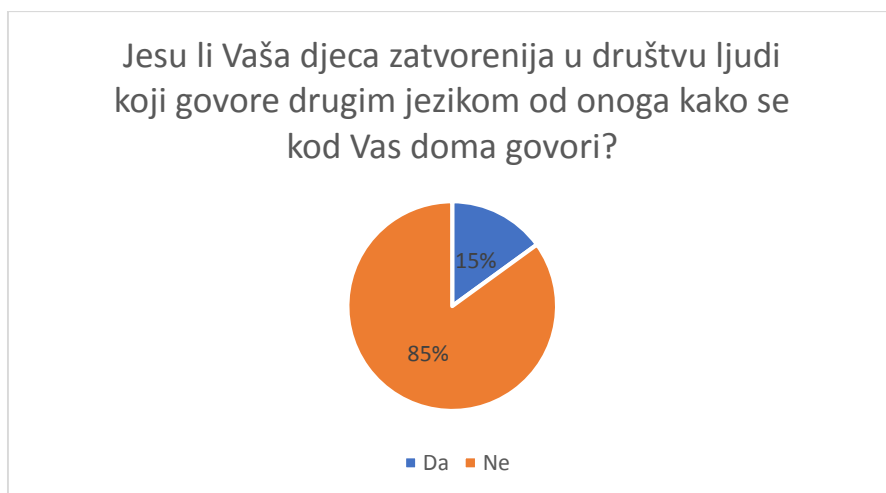
Iduće pitanje ispitivalo je kojim jezikom govore prijatelji ispitanikove djece. Rezultati se nalaze u Grafikonu 14. Djeca se pretežito druže s prijateljima koji govore isti jezik, što je potvrdilo 95 % ispitanika, a 5 % ispitanika istaknulo je da se njihova djeca druže s prijateljima koji govore drugačiji jezik nego njihovo dijete.

Grafikon 14. Jezik kojim govore prijatelji djece ispitanika

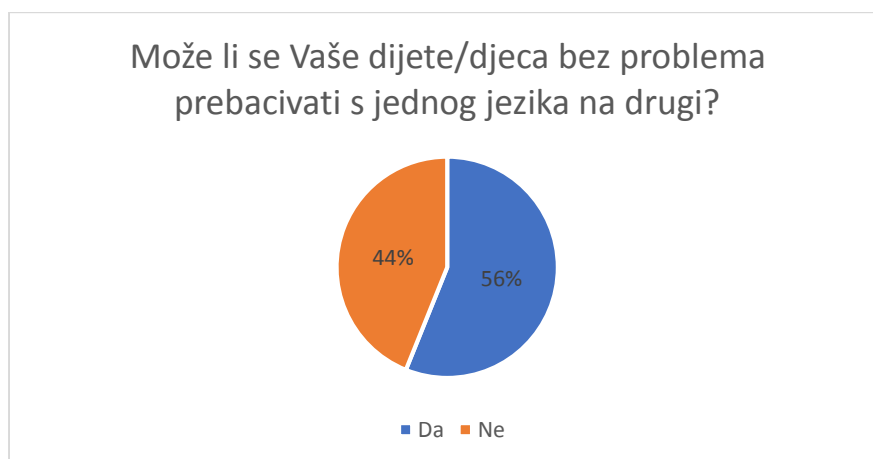
Idućim pitanjem htjelo se saznati jesu li djeca ispitanika zatvorenija u društvu ljudi koji govore drugim jezikom od onoga koji se govori u njihovoj obitelji. Rezultati su prikazani Grafikonom 15. Većina ispitanika (85 %) ispitanika smatra da se njihova djeca u društvu

u kojemu se govori jezik drugačiji od jezika koji se govori u njihovoj obitelji ponašaju slobodno te da nisu zatvoreni, no 15 % ispitanika smatra da su njihova djeca u takvom društvu zatvoreni.

Grafikon 15. Ponašanje djece u društvu u kojemu se govori jezik drugačiji od jezika koji se govori u njihovoj obitelji

Iduće pitanje istraživalo je mogu li se djeca općenito prebacivati s jednog jezika na drugi. Rezultati su prikazani Grafikonom 16. Djeca se u 56 % slučajeva uspješno prebacuju s jednog jezika na drugi, no u 44 % slučajeva se ne mogu uspješno prebacivati.

Grafikon 16. Uspješnost prebacivanja djece s jednog jezika na drugi

Također, kod djece dolazi do miješanja jezika u različitim mjerama, što je prikazano Grafikonom 17. Djeca su sklona razlikovati

dva jezika, što pokazuje 47 % ispitanih roditelja čija djeca uopće ne miješaju dva jezika. Jezike rijetko miješa 21 % djece, a 26 % djece ponekad pomiješa jezike, ali se ispravi. Kod 6 % djece dolazi do više miješanja; 3 % djece često miješa jezike, a 3 % ih konstantno miješa.

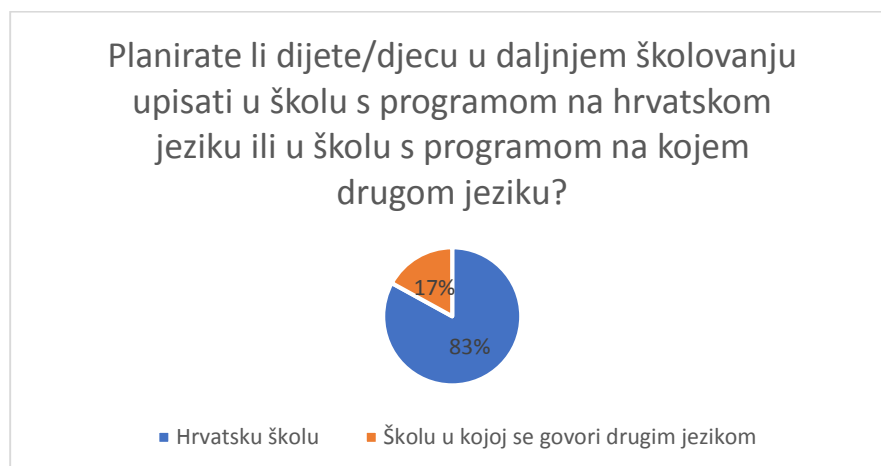
Grafikon 17. Mjera u kojoj djeca miješaju dva jezika

Dio djece svakodnevno u svojoj obitelji govori dva jezika, što je prikazano Grafikonom 18. Svega 16 % djece svakodnevno u svojoj obitelji govori dva jezika, a 84 % djece u obitelji ne govori oba jezika na svakodnevnoj bazi.

Grafikon 18. Postotak djece koja u obitelji svakodnevno govore oba jezika

Djeca ispitanika svoje će obrazovanje nastaviti u školama s programima na hrvatskom jeziku te s programima na drugim jezicima, a postotak u obje skupine prikazan je Grafikonom 19. Veći postotak ispitanika (83 %) odlučuje da će njihovo dijete polaziti hrvatsku školu, a 17 % djece polaziti će školu u kojoj se govori drugim jezikom.

Grafikon 19. Vrsta škole u kojoj će djeca nastaviti školovanje u budućnosti

U posljednjem pitanju ispitanici su procjenjivali stupanj slaganja s tvrdnjama koje se tiču važnosti ovladavanja stranim jezikom (5 – u potpunosti se slažem, 4 – slažem se, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 2 – ne slažem se, 1 – uopće se ne slažem). Prosječan stupanj slaganja za svaku tvrdnju prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 3. Stavovi o važnosti ovladavanja stranim jezikom

Tvrdnja	Prosječan stupanj slaganja
Ovladavanje stranim jezikom važno je za razvoj mojeg djeteta.	4,40
Treba iskoristiti svaku mogućnost da se dijete uključi u aktivnosti na drugim jezicima.	4,43
Djeca trebaju učiti strane jezike od najranije dobi.	4,51
Smatram da je važno govoriti strane jezike.	4,66
Važno je poticati dijete da se verbalno izražava.	4,78

Ispitanici su sa svim tvrdnjama iskazali prosječno visok stupanj slaganja. Prosječan stupanj slaganja s tvrdnjom *Ovladavanje stranim jezikom važno je za razvoj mojeg djeteta* iznosi 4,40 što znači da su roditelji svjesni činjenice da učenje jezika doprinosi cjelokupnom razvoju djeteta. Tvrdnja *Treba iskoristiti svaku mogućnost da se dijete uključi u aktivnosti na drugim jezicima* ima prosječan stupanj slaganja 4,43. Roditelji su dakle svjesni da se jezik najbolje uči kroz različite aktivnosti. Tvrdnja *Djeca trebaju učiti strane jezike od najranije dobi*. Ima prosječan stupanj slaganja 4,51 i pokazuje da su roditelji upoznati s činjenicom da je učenje stranog jezika vrlo važno za djetetov jezični razvoj. Tvrdnja *Smatram da je važno govoriti strane jezike* ima prosječan stupanj slaganja 4,66 te se vidi da današnji roditelji visoko vrednuju poznavanje stranih jezika. Također, roditelji smatraju da je važno poticati dijete da se verbalno izražava jer se s tom tvrdnjom u najvećoj mjeri slažu (4,78).

Zaključno, u provedenom istraživanju sudjelovalo je ukupno 100 ispitanika. Većina ispitanika služi se, uz materinski jezik, još nekim stranim jezikom (87 % ispitanika). Djeca više od polovice ispitanika (62 %) uključena su u programe putem kojih usvajaju drugi jezik. Drugi jezik najčešće uče kod kuće u svojoj obitelji (53 %). U privatnoj školi drugi jezik uči 29 % djece, a u vrtiću 18 % djece.

Gotovo svi ispitanici (98 %) htjeli bi da njihova djeca uče još neki strani jezik, a većina ispitanika zadovoljna je ponudom stranih jezika u vrtićima. Ponuda stranih jezika u vrtićima i školama tako zadovoljava 70 % roditelja, no 30 % roditelja nije zadovoljno ponudom. Djeca jezik uče bez većih teškoća. Djeca se pretežito druže s prijateljima koji govore isti jezik (95 %), a kada se nađu u društvu u kojemu se govori drugi jezik, uglavnom se pridružuju (85 %).

Djeca se u tek nešto više od polovice slučajeva (56 %) uspješno prebacuju s jednog jezika na drugi, a 47 % djece uopće ne miješa dva jezika. Jezike rijetko miješa 21 % djece, a 26 % djece ponekad pomiješa jezike, ali se ispravi. Kod 6 % djece dolazi do više miješanja; 3 % djece

često miješa jezike, a 3 % ih konstantno miješa jezike. Strani jezik se svakodnevno govori u 16 % obitelji. Što se tiče nastavka školovanja, većina roditelja djeteta planira upisati u hrvatsku školu u kojoj se nastava odvija na hrvatskom jeziku.

Roditelji su svjesni važnosti učenja stranih jezika te uočavaju da je poticanje djece na verbalno izražavanje iznimno važno. Općenito iznimno vrednuju usvajanje novih jezika te smatraju da se njihova djeca trebaju uključivati na aktivnosti koje se odvijaju na stranim jezicima.

6. ZAKLJUČAK

Čovjekov jezični razvoj dio je njegova cjelokupnog razvoja, a počinje nakon rođenja. Odmah nakon rođenja dijete proizvodi glasove, a jezični se razvoj odvija u predvidivim etapama. Prvi jezik koje dijete usvaja, obično od majke i drugih bliskih članova obitelji, naziva se materinskim jezikom, a osim njega dijete i osoba bilo koje dobi može usvajati i druge jezike. Općenito je pravilo da je potrebno što ranije krenuti s uvođenjem učenja drugog jezika. Iako dvojezičnost ima brojne prednosti, dvojezična se djeca suočavaju s određenim problemima, no prednosti uvelike nadmašuju nedostatke.

Cilj istraživanja koje je provedeno za potrebe pisanja ovoga rada bio je utvrditi koji je postotak djece u dobi do polaska u školu u Republici Hrvatskoj uključen u neki oblik usvajanja drugog jezika, s kojim se problemima suočavaju ta djeca i koji su stavovi njihovih roditelja o važnosti usvajanja drugoga jezika od najranije dobi.

Uočeno je da djeca strane jezike uče bez teškoća te nemaju problema sa snalaženjem u okolini koja ne govori njihovim jezikom. Iako su roditelji istaknuli da prijatelji njihove djece govore isti jezik kao i njihovo dijete, većinom ističu da njihova djeca nemaju problema s komunikacijom na stranome jeziku te da nisu zatvorenija u društvima koja govore jezikom drugačijim od onoga koji se govori u njihovom domu.

Velik postotak djece uključen je u programe učenje stranoga jezika, a vrtići koje djeca polaze u ponudi imaju strane jezike za koje roditelji smatraju da bi ih djeca trebala učiti. Gotovo svi roditelji ističu kako bi voljeli da njihovo dijete uči još neki strani jezik.

Roditelji smatraju da je važno učiti jezike te stoga potiču svoju djecu na učenje jezika od najranije dobi. Smatraju da je ovladavanje stranim jezikom važno za razvoj njihovog djeteta te da je potrebno iskoristiti svaku mogućnost da se dijete uključi u aktivnosti na drugim jezicima, a također i poticati djecu na verbalno izražavanje.

Poznavanje više od jednoga jezika je, kao što je prikazano u ovome radu, vrlo važno za cjelokupan čovjekov razvoj od najranije dobi. Stoga je cilj kojem bi hrvatsko društvo trebalo stremiti, uključivanje djece u učenja najmanje jednoga drugog jezika od najranije dobi – od polaska u vrtić ili neki drugi oblik odgoja i obrazovanja prije škole.

LITERATURA

1. Anić, V., Goldstein, I. (1999). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber
2. Apel, K., Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Lekenik: Ostvarenje
3. Baždarić, T. (2015). Obitelj pred izazovima dvojezičnosti: zabluda i istina o učincima istovremene dvojezičnosti na djecu i obitelj. *Acta Iadertina*, 12 (1), str. 1-15
4. Čoso, Z. (2016). Problematika ovladavanja jezikom. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/2(12.), str. 493-512.
5. Guberina, P. (2010). *Govor i čovjek. Verbotonalni sistem*. Zagreb: ArTresor naklada
6. Hržica, G., Padovan, N., Kovačević, M. (2011). Društvenojezični utjecaj na dvojezičnost - hrvatske dvojezične zajednice u Istri i Beču, *Lahor*, 2(12), str. 175-196
7. Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
8. Kovačević M. (1996). Pomaknute granice ranoga jezičnoga razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju. *Suvremena lingvistika*, Vol. 41-42 No. 1-2, str. 309-318
9. Kuvač Kraljević, J., Palmović, M. (2007). *Metodologija istraživanja dječjega jezika*. Jastrebarsko: Naklada SLAP
10. Letica Krevelj, S. (2019). *Strani jezik i višejezičnost: stvarnost, spoznaje i preporuke. Izazovi učenja stranoga jezika u osnovnoj školi*. Zagreb: Naklada Ljevak, str. 26-34
11. Mihaljević Djigunović, J. (2002). *Strah od stranog jezika. Kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi*. Zagreb: Naklada Ljevak
12. Pavličević-Franić, D. (2006). Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije, *Lahor*, 1(1), str. 1-14

13. Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik. Materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga
14. Silić, A. (2007). *Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi*. Zagreb: Mali profesor
15. Starc B., Čudina-Obradović M., Pleša A. i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
16. Šarić, A., Obad, L. (2015). Međujezik. *Život i škola*, LXI(2), str. 135-141
17. Vrhovac, Y. (2001). *Govorna komunikacija i interakcija na satu stranoga jezika*. Zagreb: Naklada Ljevak
18. Vrsaljko, S., Paleka, P. (2018). Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja, *Magistra Iadertina*, 13(1), str. 139-159
19. Vučić, I. (2020). Međujezični utjecaj engleskoga jezika na ovladavanje talijanskim i francuskim jezikom u osnovnoj školi. *Strani jezici*, 49(1), str. 3-29
20. Vujnović Malivuk, K., Palmović, M. (2015). Dvojezično usvajanje jezika: povezanost s jezičnim teškoćama i nejezičnim sposobnostima. *Logopedija*, 5(1), str. 20-24.

PRILOZI

Prilog 1: Anketni upitnik

Poštovani roditelji,

Pozivam Vas da sudjelujete u anketnom istraživanju na temu „Dvojezični razvoj dječjega govora – prednosti i poteškoće“ koje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada na diplomskom studiju Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U anketi mogu sudjelovati roditelji čiji je dijete predškolske dobi ili rane školske dobi. Anketa se sastoji od 24 pitanja, a za rješavanje je potrebno 5 minuta.

Sudjelovanje je anonimno i dobrovoljno, a Vaši zabilježeni odgovori koristiti isključivo u svrhu istraživanja.

Hvala Vam na vašem vremenu.

1. Koja je Vaša životna dob?
 - a) 18 do 30 godina
 - b) 30 do 40 godina
 - c) iznad 40 godina
2. Koji je stupanj Vaše naobrazbe?
 - a) osnovno obrazovanje
 - b) srednje obrazovanje
 - c) više/visoko obrazovanje
3. Kako procjenjujete svoje socio-ekonomske prilike?
 - a) slabije od prosječnih
 - b) prosječno
 - c) više od prosječnih
4. Koristite li se kojim jezikom osim materinskog?
 - a) da
 - b) ne
5. Govori li se u Vašoj obitelji svakodnevno više jezika?
 - a) da
 - b) ne
6. Kojim jezikom govorite kod kuće?
 - a) hrvatskim jezikom

- b) većinom hrvatskim, a ponekad i drugim jezikom
 - c) većinom drugim jezikom, a ponekad i hrvatskim
 - d) drugim jezikom
 - e) ostalo _____
7. Ako ste na prethodno pitanje odabrali odgovor Drugim jezikom, upišite koji je to jezik.
-

8. Dob djeteta

- a) 0 do 3
- b) 4 do 5
- c) 6 do 7
- d) 7 do 8
- e) 9 do 10
- f) ostalo _____

9. Spol djeteta

- a) muški
- b) ženski

10. Ovladava li Vaše dijete/djeca kojim jezikom osim hrvatskoga?

- a) da
- b) ne

11. Ako da, gdje?

- a) u obitelji
- b) u vrtiću
- c) u privatnoj školi
- d) ostalo _____

12. Biste li htjeli da Vaše dijete/djeca uče još neki jezik?

- a) da
- b) ne

13. Ima li vrtić/škola koje Vaše dijete polazi u ponudi strani jezik koji želite da ono uči?

- a) da
- b) ne

14. Kako Vaše dijete/djeca prihvaća/prihvaćaju učenje stranog jezika?

- a) uče ga bez teškoća
- b) uče ga, ali s teškoćama
- c) ostalo _____

15. Kojim jezikom govore prijatelji Vašeg djeteta?
- a) istim jezikom kao moje dijete
 - b) drugačijim jezikom nego moje dijete
 - c) ostalo
16. Jesu li Vaša djeca zatvorenija u društvu ljudi koji govore drugim jezikom od onoga kako se kod Vas doma govori?
- a) da
 - b) ne
17. Može li se Vaše dijete/djeca bez problema prebacivati s jednog jezika na drugi?
- a) da
 - b) ne
18. U kojoj mjeri Vaše dijete/djeca miješa/miješaju dva jezika?
- a) uopće ne miješa
 - b) rijetko miješa
 - c) ponekad miješa, no ispravi se
 - d) često miješa
 - e) konstantno miješa
 - f) ostalo _____
19. Govore li u obitelji svakodnevno oba jezika?
- a) da
 - b) ne
20. Planirate li dijete/djecu u daljnjem školovanju upisati u školu s programom na hrvatskom jeziku ili u školu s programom na kojem drugom jeziku?
- a) hrvatsku školu
 - b) školu u kojoj se govori drugim jezikom
21. Ocijenite ocjenama od 1 do 5 sljedeće tvrdnje. Pritom ocjena 1 znači: uopće se ne slažem, a ocjena 5 znači: u potpunosti se slažem.

Ovladavanje stranim jezikom važno je za razvoj mojeg djeteta. 1 2 3 4 5

Treba iskoristiti svaku mogućnost da se dijete uključi u aktivnosti na drugim jezicima. 1 2 3 4 5

Djeca trebaju učiti strane jezike od najranije dobi. 1 2 3 4 5

Smatram da je važno govoriti strane jezike. 1 2 3 4 5

Važno je poticati dijete da se verbalno izražava. 1 2 3 4 5

POPIS GRAFIKONA I TABLICA

Popis grafikona

Grafikon 1. Dob ispitanika	20
Grafikon 2. Stupanj obrazovanja ispitanika	21
Grafikon 3. Socio-ekonomske prilike ispitanika	21
Grafikon 4. Služenje stranim jezikom	22
Grafikon 5. Svakodnevno korištenje više jezika unutar obitelji.....	22
Grafikon 6. Jezik koji se koristi za govor kod kuće	23
Grafikon 7. Dob djece ispitanika.....	24
Grafikon 8. Spol djeteta.....	24
Grafikon 9. Postotak djece uključen u učenje drugog jezika	25
Grafikon 10. Mjesto ovladavanja drugim jezikom.....	25
Grafikon 11. Postotak roditelja koji bi htjeli da njihovo dijete uči još neki jezik	26
Grafikon 12. Postotak vrtića i škola koji djeci nude jezike koji su u skladu sa željama roditelja.....	26
Grafikon 13. Prihvatanje učenja stranog jezika kod djece.....	27
Grafikon 14. Jezik kojim govore prijatelji djece ispitanika	27
Grafikon 15. Ponašanje djece u društvu u kojemu se govori jezik drugačiji od jezika koji se govori u njihovoj obitelji.....	28
Grafikon 16. Uspješnost prebacivanja djece s jednog jezika na drugi	28
Grafikon 17. Mjera u kojoj djeca miješaju dva jezika.....	29
Grafikon 18. Postotak djece koja u obitelji svakodnevno govore oba jezika.....	29
Grafikon 19. Vrsta škole u kojoj će djeca nastaviti školovanje u budućnosti.....	30

Popis tablica

Tablica 1. Glavne prekretnice u razvoju dječjega govora (prema Starc i sur., 2004, str. 30-31).....	4
Tablica 2. Vrste dvojezičnih obitelji (prema Baždarić, 2015, str. 3)..	11

Tablica 3. Stavovi o važnosti ovladavanja stranim jezikom 30

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
